

– Lviv : Ukrainian National Forestry University Press, Liga-Pres, 2009. – 432 p. (Statistics: fig. 28, tables 67, bibliography 686).

15. Семенов В. Г. Печальный опыт продвижения в Украине биодизельного топлива / В. Г. Семенов // Энергосбережение : Всеукраинский научно-технический журнал. – 2011. – № 4. – С. 14-15.

16. Хареба В. В. Наукові аспекти виробництва біоетанолу в Україні / В. В. Хареба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sugar-journal.com.ua/17-19.pdf> (актуально на 05.09.2013).

17. Шурда К. Е. Роль погодно-кліматичних факторів у розвитку агропромислового комплексу / К. Е. Шурда // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. – Одеса, 2010. – Вип. 39. – С. 391-395.

18. Мельник Л. Г. Теория самоорганизации экономических систем [Текст] : монография / Л. Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2012. – 439 с.

19. Kubatko O. V. Duality of Fluctuations in Economic Systems Development / O.V. Kubatko // Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 2. – С. 19-23.

20. Fankhauser S. A perspective paper on adaptation as a response to climate change / S. Fankhauser // Copenhagen Consensus Center, Copenhagen Business School, Denmark. – 2009. – 15p.

УДК 338.23 (477)

Г. М. Лозова

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В. В. Клименко

кандидат економічних наук, доцент,

Національний авіаційний університет

Розвиток адвокатування конкуренції в умовах інформаційної економіки

В статті визначено сутність і роль адвокатування конкуренції в системі конкурентної політики, проаналізовано основні напрями та механізми використання інформаційних технологій в адвокатуванні конкуренції, що виступає важливою передумовою для становлення інформаційної економіки в Україні.

Ключові слова: адвокатування конкуренції, Антимонопольний комітет України, економічна конкуренція, конкурентна політика, інформаційна економіка, інформаційні технології.

А. М. Лозовая

кандидат экономических наук, доцент,

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

В. В. Клименко

кандидат экономических наук, доцент,

Национальный авиационный университет

Развитие адвокатування конкуренции в условиях информационной экономики

В статье определена сущность и роль адвокатування конкуренции в системе конкурентной политики, определены основные направления и механизмы

использования информационных технологий в адвокатировании конкуренции, что является существенной предпосылкой для становления информационной экономики в Украине.

Ключевые слова: адвокатирование конкуренции, Антимонопольный комитет Украины, экономическая конкуренция, конкурентная политика, информационная экономика, информационные технологии.

G. Lozova

*Ph.D., Associate Professor of Economic Theory Department,
Kyiv Taras Shevchenko National University*

V. Klymenko

*Ph.D., Associate Professor of Economic Theory Department,
National Aviation University*

The Development of Competition Advocacy in an Information Economy

The nature and role of competition advocacy in the system of competition policy are defined; its objects and subjects are established. The basic directions and mechanisms for the use of information technology in competition advocacy as essential prerequisite for the development of the information economy in Ukraine are defined.

Keywords: competition advocacy, the Antimonopoly Committee of Ukraine, economic competition, competition policy, information economics, information technology.

Постановка проблеми

У сучасних умовах бурхливий розвиток науки та інформаційних технологій докорінно змінює економіку, впливає на конкуренцію як рушійну силу ринку та вимагає розширення інтелектуального потенціалу країни. Загальносвітовими тенденціями стали комп'ютеризація та інформатизація суспільства, проникнення високих технологій у всі сфери життя сучасної людини. Україна не може стояти осторонь цих процесів, тому викликом для нашої країни є включення її у глобальний інноваційний процес. У світі набуває популярності ідея створення електронного уряду, запровадження нових інформаційних підходів до управління економікою та взаємодії з суспільством на всіх рівнях державного регулювання. Така політика сприяє прозорості державного регулювання, оперативності реагування на зміну факторів економічного середовища, підвищується її ефективність у цілому. Конкурентна політика є складовою державної економічної політики. І в цій роботі ми хотіли би зупинитися на проблемі використання сучасних інформаційних технологій в адвокатуванні конкуренції в українському суспільстві. Адвокатування конкуренції означає організацію комунікації з метою просування принципів конкуренції та виступає доповненням до правозастосування. Основними завданнями адвокатування конкуренції є інформування суспільства про стан і перспективи розвитку конкурентного законодавства, про діяльність Антимонопольного комітету України (далі – АМК), основні напрями конкурентної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед сучасних вітчизняних і зарубіжних економістів, які присвятили свої праці дослідженню проблем інноваційно-технологічного розвитку економіки, конкурентної політики та адвокатування конкуренції, можна виділити, зокрема: С. Авдашеву, О. Шастістко [1; 2], В. Базилевича, Є. Балацького [3], О. Вознюка

[4; 5], В. Гейця, Б. Кваснюка [6], І. Князеву, О. Лукашенко [7], Х. Ріваса [8] та інших.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

В епоху інформатизації суспільства існує проблема в обранні дієвих інформаційних технологій, інструментів і механізмів адвокатування конкуренції в суспільстві, захисту конкуренції. На сьогодні гостро стоїть проблема підвищення ефективності конкуренції на основних соціально-важливих ринках, формування конкурентної культури в Україні.

Формулювання цілей статті

Метою статті є визначення на основі системного аналізу головних напрямів і механізмів використання інформаційних технологій в адвокатуванні конкуренції, що виступає важливою передумовою для становлення інформаційної економіки в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Початок ХХІ ст. – це період інтенсивного інформаційного розвитку, що супроводжується певною універсалізацією форм суспільного життя, запровадженням базових суспільних цінностей, масовими соціокультурними та економічними змінами, що охоплюють і державні структури, формуванням концепції європейського інформаційного суспільства.

На сьогодні сфера інформаційних технологій з річним оборотом у 2000 млрд. євро є одним із найбільш важливих напрямів економічної діяльності, що забезпечує робочі місця для 12 млн. осіб у Європі. Урядом ЄС розробляється та реалізується програма ТІС (технології інформаційного суспільства), спрямована на розбудову інформаційного суспільства в Європі. Основними документами в ТІС є документи Лісабонського (2000 р.) та Стокгольмського (2001 р.) самітів ЄС, а також план реалізації програми «Електронна Європа» (e-Європа).

Переважає більшість урядів розглядає впровадження інформаційно-комунікаційних технологій як критично важливий фактор економічного розвитку, серед них: США, Канада, Велика Британія, Росія, Китай, Індія, Японія тощо – та мають відповідні програми (зокрема, США – «національна інформаційна інфраструктура»; Британія – «інформаційна магістраль»; Росія – «електронна Росія»; Японія – «інформаційна інфраструктура»), які є одними з найвпливовіших і найскладніших механізмів державного регулювання [6, с.341-350].

Загальновідомо, що на початку ери інформатизації Україна по суті була країною, де народилася концепція інформатизації суспільства. Перші ідеї у світі щодо системної ідеології ефективного використання методів і засобів кібернетики, автоматизованих систем, інформаційно-аналітичних центрів, інформаційно-комунікаційних технологій висловлювалися саме українськими науковцями, зокрема академіком НАН України В. Глушковим, ще у 60-их роках ХХ століття.

На сучасному етапі базисним документом у реалізації державної політики у сфері інформатизації є Національна програма інформатизації, якою визначено стратегію розв'язання проблем забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальноекономічного значення. Крім того, Президентом України було затверджено такі документи як: укази «Про деякі заходи щодо захисту держави в інформаційній сфері» (22 квітня 1998 р.); «Про вдосконалення державного управління інформаційною сферою» (16 вересня 1998 р.); «Про вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України та

органів державної влади» (14 липня 2000 р.); «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Internet та забезпечення широкого доступу до цієї мережі» (31 липня 2000 р.); «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 липня 2001 року «Про заходи щодо захисту національних інтересів у галузі зв'язку та телекомунікацій» (23 серпня 2001 р.) та ін.

Одним із пріоритетів Національної програми інформатизації є створення загальномережевої системи з обов'язковим доступом усіх користувачів для надання необхідної інформації, насамперед, органам державної влади, які беруть участь у реалізації державної економічної політики, складовою якої є конкурентна політика та адвокатування конкуренції.

Адвокатування конкуренції (далі – АК) визначається як «набір видів діяльності антимонопольних органів, спрямованих на посилення ефективності конкурентної політики, яка здійснюється конкурентним відомством з метою сприяння розвитку конкуренції шляхом використання не примусових механізмів, а в основному за допомогою взаємодії з іншими державними суб'єктами і збільшенням поінформованості громадськості щодо переваг конкуренції» [9, с. 25]

Адвокатування конкуренції передбачає організацію комунікації з метою реалізації інтересів не тільки через органи державної влади, а й через інші ринкові структури: політичні партії, громадські організації, бізнес, відомих діячів тощо. Адвокатування конкуренції на практиці доповнює функцію антимонопольного примусу при здійсненні конкурентної політики.

Об'єктами адвокатування конкуренції виступають ті агенти, діяльність яких, з одного боку, не регулюється і не може регулюватися антимонопольним законодавством, а з іншого – справляє серйозний вплив на конкурентне середовище [2, с. 112-113]. Зокрема серед об'єктів адвокатування виділяють такі групи, як: органи влади (законодавчі органи, органи виконавчої влади та місцевого управління, суди), підприємства (бізнес середовище), споживачі, наукові та академічні кола, професійні об'єднання, засоби масової інформації та громадськість.

Основним організованим та активним суб'єктом адвокатування конкуренції виступає антимонопольне (конкурентне) відомство країни – державний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію конкурентної політики. Наприклад, в Україні це Антимонопольний комітет. На міжнародному рівні суб'єктами адвокатування конкуренції виступають міжнародні правові інституції: міжнародні конференції, конгреси, форуми та наради; міжнародні комітети та комісії; міжнародні організації.

На ефективність адвокатування конкуренції в країні впливають фактори економічного, соціально-політичного, культурного характеру. Наприклад, рівень суспільного розвитку та рівень розвитку продуктивних сил, суспільні цінності, менталітет і світогляд більшості членів суспільства, активна чи пасивна громадянська та суспільна позиція. Розробляючи Програму заходів з адвокатування конкуренції на поточний рік, для антимонопольного відомства важливо чітко оцінити рівень обізнаності суб'єктів ринку з основними положеннями та нормами антимонопольного законодавства. З цією метою потрібно організувати моніторинг рівня обізнаності суспільства у формі відповідних опитувань різних цільових груп адвокатування конкуренції. Найбільш оперативно та повно це можна зробити, використовуючи інформаційні технології, зокрема мережу Internet, розіславши відповідні опитувальні анкети попередньо сформованій і відібраній на основі використання статистичних методів репрезентаційній групі.

Це важливо зробити на підготовчому етапі, щоб правильно визначити рівень

обізнаності об'єктів адвокатування конкуренції. Оскільки якщо рівень обізнаності щодо легальності або нелегальності дій відносно антимонопольного законодавства низький, то інформаційна кампанія в рамках Програми з адвокатування конкуренції буде мати високу ефективність, інакше результат і рівень віддачі від інвестованих у цей напрям у рамках державного бюджету коштів буде низький. Аналогічно на ступінь ефективності АК впливає і такий фактор, як рівень санкцій за порушення антимонопольного законодавства та ймовірність їх застосування. Якщо припустимо, що санкції за порушення антимонопольного законодавства з точки зору об'єктів АК не суттєві або ймовірність їх застосування досить низька, то обізнаний, добре поінформований суб'єкт ринку все одно буде порушувати норми антимонопольного законодавства, якщо такі дії принесуть йому вигоду.

Ефективність подальшої реалізації АК значною мірою залежить від якості та повноти інформації, зібраної та узагальненої антимонопольним органом та експертами в цій галузі. Для експертів, зайнятих у сфері адвокатування конкуренції, дуже важливо вміти не тільки правильно оцінити ситуацію, а й передбачити, як конкретні дії можуть вплинути на розвиток економічної конкуренції в майбутньому. Для цього АМК повинен значну увагу приділяти підготовці та підвищенню рівня кваліфікації кадрів, у тому числі у сфері інформаційних технологій. Важливим є не тільки залучення внутрішніх експертів, а й запрошення зовнішніх фахівців і науковців, створення якомога більшої кількості джерел інформації про розвиток конкуренції та формування конкурентного середовища, активніше використання офіційного сайту АМК. Актуальним є створення режиму публічних обговорень рішень, що впливають на стан конкуренції на загальнодержавних і регіональних ринках.

Крім того, як показує практика, взаємодія антимонопольного органу з іншими органами влади та регуляторами лише через формальну переписку, вимоги розробити програми, плани роботи у сфері розвитку конкуренції є малоефективною. Натомість такий інструмент, як створення робочих груп для вирішення конкретних поставлених завдань, у межах яких визначається проблематика та розробляються конкретні рішення, є набагато успішнішим. Прикладом такої успішної співпраці є взаємодія АМК з Національною комісією регулювання зв'язку [4]. Такі робочі групи можуть проводити наради та семінари в on-line режимі, що дасть змогу зекономити державні кошти та час.

Цікавим є досвід Польського антимонопольного відомством у сфері АК на основі використання сучасних інформаційних технологій. Так, було підготовлено спеціальний відеоролик про роль конкуренції, що демонструється у вільному доступі в Інтернеті на сайті YOU TUBE. Для школярів і студентів з метою ознайомлення з принципами конкуренції розробляються та поширюються відповідні комікси [10].

Для оперативного інформування про діяльність АМК використовується офіційний сайт (<http://www.amc.gov.ua>), який регулярно оновлюється. Протягом 2010 р. підготовлено та оприлюднено на офіційному веб-сайті Комітету 375 інформаційних повідомлень про його рішення та діяльність. Опубліковано понад 30 тис. інформаційних матеріалів з питань роз'яснення норм законодавства про захист економічної конкуренції та практики його застосування в інтернет-виданнях, понад 500 – у друкованих засобах масової інформації. Слід зазначити, що Антимонопольний комітет України є отримувачем міжнародної технічної допомоги за проектом «Поставка ІТ-обладнання для інтегрування регіональної мережі Антимонопольного Комітету України» EuropeAid/129155/C/SUP/UA, який

здійснюється в Україні на кошти Європейської комісії згідно з Договором від 29 березня 2010 р. № 2010/217-296.

Співпраця через офіційний веб-сайт Антимонопольного комітету здійснюється за такими напрямками:

- для більш зручного та оперативного реагування на запити громадян діє окремо запроваджений розділ «Дискусійний форум», де відвідувачі сайту мають можливість обговорювати актуальні теми;

- створено розділ «Каталог послуг», який складається з рубрик: «Громадянам», «Юридичним особам», «Державним службовцям» і «Міжнародній спільноті». Зокрема, у рубриці «Громадянам» існує розділ «Запитання та відповіді», де розглядають найбільш актуальні для громадськості теми. У розділі «Каталог послуг»: «Громадянам» також запроваджено рубрику «Графік «гарячих» телефонних ліній» центрального апарату Комітету та його територіальних відділень;

- створено окремий розділ: «Інформація щодо звернень громадян», де постійно розміщуються дані щодо звернень громадян, які надходять до Антимонопольного комітету України;

- у розділі «Контактна інформація»: «Голова АМКУ» та «Державні уповноважені» розмішена детальна інформація про графік прийому громадян керівництвом АМК. Для більшої зручності на прийом можна записатися через інтернет-приймальню, саме для цього створено окремий розділ.

- запроваджено опитування громадської думки. Зокрема, у 2009 р. було проведено опитування громадської думки щодо необхідності введення кримінальної відповідальності за картелі. У цьому опитуванні взяли участь 1933 громадянина, серед яких 56 % відповіли «дуже потрібно», 24 % – «потрібно», 6 % – «не дуже потрібно», 12 % – «не потрібно», 2 % – «не знаю».

Досить поширеною формою АК є здійснення двостороннього діалогу, обміну думками представників АМК із громадськістю під час прямих телефонних ліній (у газеті «ВВС» та «Комсомольська правда», радіо «Свобода»), відеоконференцій та інтернет-конференцій. Важливою складовою АК є проведення роботи зі зверненнями громадян. Проблемні питання, що піднімаються у зверненнях громадян та стосуються соціально-значущих проблем, результати їх розгляду та вирішення щомісяця надаються до рубрик Урядового порталу «Заходи Уряду на звернення громадян» та «Ви запитуете». Інформація щодо змісту, заходів цього напрямку роботи знаходить своє місце в матеріалах рубрики «Вісті з регіонів», інтернет-виданнях комітету.

Під егідою АМК створена дослідна модель інтегрування інформаційних ресурсів з метою комплексних досліджень товарних ринків для захисту, розвитку економічної конкуренції та обмеження монополізму. Модель базується на сучасних технологіях обробки інформаційних матеріалів, надає персоналізований доступ до необхідних даних товарних ринків, забезпечує збереження різних даних із різних джерел у інформаційному сховищі, доступному користувачам у інтерактивному режимі. Під час дослідження стану конкуренції за матеріалами статистичних та інших джерел, а також інтегрованих інформаційних ресурсів інтернет-мережі щодо окремих товарних ринків пріоритетного кола також розроблено методику дослідження стану конкуренції на товарних ринках за матеріалами огляду інтегрованих інформаційних ресурсів для виявлення тенденцій розвитку ринків. Зокрема у 2010 р. здійснено удосконалення моделі інтегрування інформаційних ресурсів у ході проведення комплексних досліджень товарних ринків та апробацію цієї моделі в процесі дослідження ринку цементу.

Незважаючи на виконану роботу з адвокатування конкуренції, слід зазначити, що в українському суспільстві, за оцінками експертів, спостерігається ще досить низький рівень правових знань громадян, недостатня обізнаність із питаннями антимонопольно-конкурентної політики. Цю проблему, на наш погляд, можливо вирішити шляхом запровадження в українських школах і вищих навчальних закладах спеціальних курсів з основ конкурентної політики, проведення відкритих уроків і творчих конкурсів для молоді, щоб привернути увагу дітей та їхніх батьків до проблем захисту конкуренції. Також варто зробити дисципліну «Конкурентна політика» обов'язковою для студентів економічних та юридичних спеціальностей. Адже зростання обізнаності громадян дасть їм змогу ефективніше захищати свої права в цій сфері.

На сьогодні від громадян і бізнес-структур продовжують надходити скарги щодо несвоєчасного та незадовільного реагування на їх звернення з боку Антимонопольного комітету.

Висновки

Оскільки адвокатування конкуренції є невід'ємною складовою сучасної конкурентної політики, то основним завданням держави є створення умов для системного його розвитку в країні. Як показали дослідження, ефективність адвокатування конкуренції при застосуванні сучасних інформаційних технологій зростає в рази. Тому нами було розроблено і запропоновано ряд рекомендацій щодо підвищення ефективності адвокатування конкуренції серед відповідних об'єктів:

- розвиток базового законодавства у сфері інформаційних технологій, узгодження змісту правових норм з положеннями українського цивільного законодавства з урахуванням можливостей нових інформаційних технологій, розроблення та прийняття Конкурентного кодексу;
- залучення професійних кадрів у сфері ІТ та організація відповідної підготовки співробітників АМК у сфері нових інформаційних технологій;
- запровадження на веб-сайті комітету можливості проглядати бази даних справ за участю АМК, що сформовані за ланцюжками (порушення, рішення, припис, адміністративні постанови, суди);
- налагодження роботи з органами державної влади, бізнес-структурами, громадянами через соціальні мережі та блоги шляхом публікації найбільш суттєвих новин комітету, анонсів заходів, посилок на цікаві статті та інтерв'ю; оперативної передачі інформації зацікавленим особам; ведення повноцінної комунікації через групу з представниками комітету тощо; публікація інформаційних буклетів, брошур і плакатів для громадян з питань конкуренції та діяльності АМК, трансляція відповідних аудіо- та відеороликів у мережі Internet;
- надання допомоги суб'єктам ринку щодо правильного оформлення їх звернень до АМК в інтерактивному режимі, посилення роботи щодо більш оперативного та повного реагування на звернення громадян;
- запровадження у вищих навчальних закладах дисципліни «Конкурентна політика» для студентів економічних та юридичних спеціальностей.

Отже, в умовах інформаційної економіки ефективність адвокатування конкуренції розвивається на базі інформаційних технологій і значною мірою залежить від якості їх інформаційного та наукового забезпечення. Тому важливою складовою інформатизації АК в Україні є забезпечення відповідного наукового супроводу та повноцінного інформаційного забезпечення цього процесу.

Література

1. Авдашева С. Конкурентная політика : состав, структура, система / С. Авдашева, А. Шаститко // Современная конкуренция. – 2010. – № 1. – С. 5-18.
2. Шаститко А. Адвокатирование конкуренции как часть конкурентной политики / А. Шаститко, С. Авдашева // Вопросы экономики. – 2005. – № 12. – С. 109-117.
3. Балацкий Е. Недостатки антимонопольного регулирования / Е. Балацкий // Экономист. – 2010. – № 5. – С. 8-11.
4. Вознюк А. Приоритеты адвокатирования конкуренции в деятельности Анти-монопольного комитета Украины / А. Вознюк // Материалы Международной конференции по конкуренции под эгидой БРИК, Казань, 31 августа – 2 сентября 2009 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bric-competition.ru> (02.09.2009) – Назва з екрана.
5. Вознюк О. Інструмент, який забезпечує ефективність у тривалому часовому вимірі / О. Вознюк // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2011. – № 3. – С. 45-52.
6. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : У 3 т. / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007. – 564 с.
7. Князева И. Трансформация антимонопольной политики в политику защиты конкуренции в современных экономических условиях : монография / И. Князева, О. Лукашенко. – Новосибирск : Изд-во СибАГС : Изд-во НГТУ, 2011. – 302 с.
8. Ривас Х. Записки автора : размышления на тему знаний и политики конкуренции / Х. Ривас // Конкуренция и рынок. – сентябрь. – 2004. – № 23. – с. 4-7.
9. Advocacy and competition policy. Report prepared by the Advocacy Working Group ICN's Conference Naples, Italy, 2002 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/uploads/library/doc358.pdf>.
10. Скробиц М. Адвокатирование конкуренции как фактор развития эффективной конкурентной политики / М. Скробиц // Материалы Междунар. конф. по конкуренции под эгидой БРИК, Казань, 31 августа – 2 сентября 2009 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bric-competition.ru/page.php?id=70>

УДК 658.286:658.589 (477)

Е. С. Нечінай
*аспірант кафедри фінансів та кредиту,
Запорізький національний університет*

Державна підтримка інноваційної діяльності технопарків в Україні

У статті досліджено науково-технологічні парки, які поєднують науково-дослідні, технологічні та виробничі підприємства, забезпечують найшвидше впровадження результатів науково-дослідних і пошукових робіт та винаходів у промисловість і бізнес.

Ключові слова: технопарк, інновації, технополіси, інвестиційна активність, технопаркова діяльність, інноваційна політика.